

DVADESET I PET GODINA HRVATSKE LIGE PROTIV REUMATIZMA

Dana 26. travnja 2017. u Zagrebu (muzej Mimara) svečano je obilježena 25. godišnjica Hrvatske lige protiv reumatizma. Prigoda je da se podsjetimo na dosadašnju povijest Lige.

Hrvatska liga protiv reumatizma najmasovnija je neprofitna udruga građana koja na državnoj razini okuplja bolesnike s reumatskim bolestima, liječnike specijaliste i druge zdravstvene djelatnike uključene u liječenje i rehabilitaciju reumatskih bolesnika.

Liga je utemeljena 14. studenoga 1992. godine u Varaždinskim Toplicama, kao pravni sljednik Društva reumatičara grada Zagreba, koje je djelovalo od 1982. godine. Inicijator osnutka Lige bio je prof. dr. sc. Ivo Jajić (1932. – 2010.), začetnik ideje o laičkom udruživanju reumatskih bolesnika u nas. Uz prof. Jajića u inicijativnom su odboru bili Želimir Vukosav, dipl. ing., dr. sc. Tibor Littvay, dipl. ing. i Tonči Buljanović, dipl. iur., kojima su se pridružili prof. dr. sc. Božidar Čurković, prof. dr. sc. Nataša Delimar, prim. mr. sc. Goran Ivanišević, prim. dr. sc. Ladislav Krapac, prim. mr. sc. Ante Luetić, prim. dr. Željko Ostrogović i prim. dr. Ljubo Suton. Od tada skromnih početaka, a uz entuzijizam inicijatora te, dakako, rad onih koji su se poslije uključili, Hrvatska liga protiv reumatizma izrasla je u respektabilnu udrugu sad s oko 3500 članova u 13 županijskih ograna.

Mišićno-koštane bolesti i stanja najvažniji su uzrok dugotrajne boli i onesposobljenosti (prema teretu bolesti za zdravlje). U Europi između 20 – 30% odraslih osoba u svakom trenutku ima mišićno-koštano bol, dvije od pet osoba s mišićno-koštanim problemima ograničene su u svojim aktivnostima, a mišićno-koštane/reumatske bolesti i problemi čine do 60% razloga preranog umirovljenja. Stoga su glavni

zadaci Hrvatske lige protiv reumatizma socijalno-edukativni i promidžbeni. Prosvjeđivanje pučanstva, a poglavito bolesnika s reumatskim bolestima o uzrocima, simptomima, mjerama prevencije, liječenja i rehabilitacije kao konačni cilj ima poboljšanje kvalitete života, produženje radne sposobnosti i sprječavanje ili usporavanje nastanka invalidnosti ugrožene populacije. Prema propisniku Lige, njezini su zadaci i davanje pravnih savjeta, a po mogućnosti i neposredne materijalne i radne pomoći u prilagodbi stana, organiziranju rehabilitacije, nabavi pomagala i lijekova, ali je to, zbog nedostatka sredstava, u praksi rijetko provedeno. Liga se zalaže za edukaciju zdravstvenih kadrova i za znanstvenoistraživački rad timskog pristupa, u koji bolesnik mora biti aktivno uključen.

Hrvatska liga protiv reumatizma ima odbore: za gospodarsko-promidžbenu, pravnu, izdavačku i socijalno-humanitarnu djelatnost, kao i pet stručnih sekcija: za upalne reumatske bolesti, degenerativne reumatske bolesti, metaboličke reumatske bolesti, izvanzglobni reumatizam i prevenciju bolesti lokomotornog sustava.

Od njezina osnutka sjedište Hrvatske lige protiv reumatizma nalazi se u Klinici za reumatologiju, fizikalnu medicinu i rehabilitaciju KBC-a Sestre milosrdnice u Zagrebu. Prvi predsjednik Lige bio je prof. dr. sc. Ivo Jajić. Od 2001. do 2009. godine to je bio prim. dr. sc. Tomislav Nemčić, od 2009. do 2013. prof. dr. sc. Simeon Grazio, a od 2013. nadalje prim. dr. sc. Frane Grubišić. Posebno je vrijedno istaknuti nažalost nedavno prerano preminuloga prvog dopredsjednika Lige ing. Zvonimira Barišića, dugogodišnjeg predsjednika Odbora za gospodarsko-promidžbenu djelatnost, grafičkog urednika ti-

skanih izdanja te urednika i administratora *web*-stranice Lige, kao i dugogodišnjeg tajnika Lige, također nedavno preminulog ing. Željka Vukosava, koji su svojim radom i entuzijazmom znatno pridonijeli uspješnom radu Lige.

Liga je članica nekoliko međunarodnih udruuga: PARE (*People with Arthritis and Rheumatism* – Bolesnici s artritismom i reumatizmom) u sklopu EULAR-a (*European League Against Rheumatism* – Europske lige protiv reumatizma), ASIF-a (*Ankylosing Spondylitis International Federation* – Međunarodne federacije bolesnika s ankilozantnim spondilitisom), IOF-a (*International Osteoporosis Foundation* – Međunarodne zaklade za osteoporozu) i AGORA-e, međunarodne platforme organizacija bolesnika iz južne Europe.

Radi ostvarenja svojih zadaća Hrvatska liga protiv reumatizma provodi različite aktivnosti. To su organizacija i održavanje popularnih predavanja i tribina za bolesnike i ostale zainteresirane, kojih je u proteklom razdoblju održan vrlo velik broj, i to u gotovo svim ograncima Lige. Posebno je vrijedno izdvojiti aktivnosti nekih ograna Lige: onog za Osječko-baranjsku županiju (napose Klub Reuma, Našice), za Zadarsku županiju i za Istarsku županiju. Liga je jedan od utemeljitelja Hrvatskoga nacionalnog odbora „Desetljeća kostiju i zglobova“, koje je započelo sa svojim aktivnostima 2004. god., u sklopu kojih je svih ovih godina Liga poduzimala brojne akcije posebno intenzivne u mjesecu listopada kada se obilježavaju Svjetski dani artritisa, kralježnice, traume, osteoporoze i reumatskih bolesti djece. Tako su u povodu Svjetskog dana osteoporoze bila održana ultrazvučna denzitometrijska mjerenja (Zagreb, Split, Rijeka, Osijek, Pula i Slavonski Brod), a za Svjetski

dan artritisa i Svjetski dan kralježnice također su održana prigodna predavanja i tribine. Liga ostvaruje svoje djelovanje pojedinim projektima od kojih se neki provode više od desetljeća (npr., „Prevenција, rano otkrivanje i liječenje osteoporoze“ i „Za bolji život reumatičara“ – ogranka za Istarsku županiju), a neki u sklopu drugih aktivnosti, npr., zdravstvena tribina u sklopu Dana slavonskih šuma u Našicama. Na inicijativu gdje Vlaste Sršek-Cerkvenik, u okviru Hrvatske lige protiv reumatizma, nekoliko je godina djelovala grupa za potporu (grupa SUPRA). Njihove su se aktivnosti provodile u prostorijama mjesne samouprave u Gradu Zagrebu u grupama od 5 do 10 osnovnih članova i većeg broja potpornih članova. Članovi su se redovito okupljali tri puta na mjesec radi: stjecanja navika svakodnevne medicinske gimnastike (prilagođeno stupnju bolesti, životnim uvjetima i osobinama pojedinca), zdravih prehranbenih navika, edukacije o uporabi mobitela i osobnog računala te „društvenog umrežavanja“. Naime, bolesnici trebaju osvijestiti da unatoč bolesti sami mogu utjecati na kvalitetu svojega života, mijenjajući životni stil, prilagođavajući ga granicama koje postavlja bolest. Nažalost, ova je hvalevrijedna akcija, zbog nedostatka sredstava, nadamo se privremeno, prekinuta. Hrvatska je liga protiv reumatizma uz Kliniku za reumatologiju, fizikalnu medicinu i rehabilitaciju KBC-a Sestre milosrdnice kao Referentnog centra za spondiloartritis Ministarstva zdravstva RH organizator akcije „Ne okrećite leđa križbolji“, koja se od 2015. provodi pod visokim pokroviteljstvom Ministarstva zdravstva RH, a akciju podupiru Gradski ured za zdravstvo Grada Zagreba, Nacionalni odbor „Desetljeća kostiju i zglobova 2010. – 2020.“, Udruga Remisija, Hrvatsko reumatološko društvo HLZ-a, Hrvatsko vertebrološko društvo HLZ-a i Hrvatsko društvo za fizikalnu i rehabilitacijsku medi-

cinu HLZ-a. Radi se o akciji čiji je cilj što ranije postavljanje dijagnoze aksijalnog spondiloartritisa, ponajprije podižući svijest o upalnoj križbolji kao ključnom simptomu te upalne reumatske bolesti, a to bi rezultiralo što ranijim pregledom pravilno odabranih bolesnika od (sup)specijalista reumatologa i uz postavljanje ispravne dijagnoze, što ranijeg liječenja i sprječavanja upale i strukturnih oštećenja te održavanja kvalitete života tih bolesnika. Akcija je promovirana tijekom prvog obilježavanja Svjetskog dana spondiloartritisa u travnju 2015. Najnovija akcija u kojoj sudjeluje Hrvatska liga protiv reumatizma jest projekt Quantum-PsA Hrvatska. Radi se o projektu kojemu je cilj što ranije prepoznavanje bolesnika sa psorijazom koji imaju i psorijatični artritis, odnosno njihovo također što ranije dijagnosticiranje i odgovarajuće liječenje. U posljednje su vrijeme napose aktualne problematika tzv. bioloških lijekova i njihova dostupnost bolesnicima s najtežim oblicima reumatoidnog artritisa, psorijatičnog artritisa, ankilozantnog spondilitisa i aksijalnog spondiloartritisa, glede čega je Liga dala svoj doprinos te su u tom smislu ostvareni određeni pomaci. Još 2002. Hrvatska liga protiv reumatizma predložila je prve Hrvatske nacionalne standarde liječenja bolesnika s osteoartritisom i reumatoidnim artritisom.

Liga ima bogatu međunarodnu aktivnost i kontinuiranu suradnju s međunarodnim udrugama i organizacijama. Od 2008. sudjeluje na tradicionalnoj Jesenskoj (poslije Godišnjoj) konferenciji PARE (*People with Arthritis and Rheumatism*), Akcijskom danu Alijanse protiv reumatizma (*Alliance Against Arthritis – AAA Action Day*) i u aktivnostima „Desetljeća kostiju i zglobova“ (npr. Godišnja konferencija mreže nacionalnih odbora). Tako je, na primjer, 2012. Liga prikazala organiziranu tjelovježbu koju redovito provode članovi Lige (Klub Reuma) u Našicama.

U sklopu aktivnosti PARE-a naglasak se između ostaloga stavlja na utjecaj koštano-mišićnih bolesti na bolesnikovo funkcioniranje u društvu, prava koja bolesnici imaju ili bi trebali imati, rehabilitaciju reumatskih bolesnika i sl., što su problemi i izazovi za rješavanje prisutni i u bolesnika s reumatskim/mišićno-koštanim bolestima u Hrvatskoj. Veliko priznanje našoj udruzi na dosadašnjem radu, kao i našem angažmanu u sklopu PARE-a jest održavanje 17. Godišnje europske konferencije organizacija bolesnika s artritisom i reumatizmom (PARE) EULAR-a, održane u Zagrebu od 7. do 9. studenoga 2014., čiji je Liga bila domaćin. S više od stotinu sudionika, uz ugledne goste te predstavnike najvažnijih domaćih i međunarodnih institucija i organizacija ta je konferencija postigla velik uspjeh i odjek. Dan prije konferencije održan je i Okrugli stol o dostupnosti sveobuhvatne medicinske rehabilitacije (uključujući i balneoterapiju) u bolesnika s upalnim reumatskim bolestima, sa zaključcima koji mogu znatno pomoći u sklopu organizacije skrbi za bolesnike s reumatskim/mišićno-koštanim bolestima.

Također, u sklopu međunarodnih aktivnosti u Zagrebu je u svibnju 2011. u organizaciji Lige i suradnji s PARE-om (EULAR) u Muzeju za umjetnost i obrt u Zagrebu ostvarena izložba *Working Wonders Exhibition* gdje su predstavljene sudbine bolesnika oboljelih od reumatske bolesti radi senzibilizacije poslodavaca da ih uključe u radni proces.

Na poticaj između ostalih i Hrvatske lige protiv reumatizma u listopadu 2009. održana je tematska sjednica Odbora za zdravstvo i socijalnu skrb Hrvatskog sabora pod naslovom „Bolesti kostiju i zglobova kao društveni problem“. Na toj je sjednici u ime Hrvatskog sabora poduprta Europska povelja o radu za bolesnike s koštano-mišićnim bolestima, a zaključci podupi-

ru i primjenu odgovarajuće terapije, uključujući i biološke lijekove za određene indikacije. Nadalje, u svibnju 2015. u Hrvatskom je saboru pod pokroviteljstvom Odbora za zdravstvo i socijalnu skrb održan osnivački sastanak Nacionalne koalicije *Fit for work – Hrvatska*, a jedan od utemeljitelja bila je i Hrvatska liga protiv reumatizma. *Fit for Work – Hrvatska* dio je europskoga projekta *Fit for Work Europe* koji vodi neovisna i neprofitna organizacija *The Work Foundation*, a glavni je cilj projekta da se mjerama prevencije, rane dijagnoze i pravodobnog liječenja uz fleksibilne uvjete rada odobrene od poslodavaca održi radna sposobnost bolesnika s reumatskim i koštano-mišićnim bolestima.

Liga je jedan od utemeljitelja AGORA-e (La Valleta, Malta, 23. – 24. rujna 2011.), čije se aktivnosti nastavljaju, a u rujnu 2017. upravo je Hrvatska liga protiv reumatizma domaćin godišnjeg sastanka te međunarodne inicijative u Zagrebu.

Od kada je u sklopu Hrvatskoga reumatološkog društva Hrvatskoga liječničkog zbora zaživjela inicijativa da se tijekom Godišnjeg sastanka Društva organizira i Sekcija udruga bolesnika, Hrvatska liga protiv reumatizma organizator je tih sekcija. Prvi put je takva sekcija organizirana 2011. na kongresu Hrvatskoga reumatološkog društva (Cavtat), što se održalo i postalo tradicija na svakom od dosadašnjih kongresa. Članovi Hrvatske lige protiv reumatizma uvijek su zauzimali važno mjesto kao aktivni sudionici, predstavljajući rad Lige i iznoseći osobna iskustva nošenja s reumatskom bolešću. Nakon prvog sastanka na kojem je prezentiran rad udruga i aktualnosti problematike osoba s reumatskim bolestima u kasnijim su godinama obrađene brojne zanimljive i važne teme poput psiholoških aspekata kronične boli, očekivanja bolesnika od reumatološkog pregleda, sportsko-rekreativnih aktivnosti u prevenciji i

liječenju reumatskih i koštano-mišićnih bolesti, potom primjene kompozitnih indeksa u procjeni funkcije, aktivnosti bolesti, intenziteta boli i umora, kvalitete života ili, pak, okosnica sastanka bude glavna tema kongresa (npr., psorijski artritis 2017. god.). Važno je istaknuti da se tijekom godina broj sudionika postupno povećava, kao i suradnja sa sestrinskim udrugama bolesnika (npr., Remisija, Kolagenoza...) i srodnim udrugama iz regije (Društvo reumatikova Slovenije, Udruženje obolelih od reumatskih bolesti Srbije).

Županijske ogranke Hrvatske lige protiv reumatizma vode uglavnom, iako liječnici, ugledni stručnjaci. Predsjednici ogranaka jesu: Grad Zagreb – prim. mr. sc. Zoja Gnjiđić (prethodni predsjednici prof. dr. sc. Jadranka Morović-Vergles i prof. dr. sc. Simeon Grazio), Krapinsko-zagorska županija – dr. Branko Markulinčić (prethodni predsjednik dr. Ivan Šantek), Međimurska županija – dr. mr. sc. Olga Novak, Istarska županija – prim. dr. Vlasta Urban Tripović, Primorsko-goranska županija – doc. dr. sc. Tatjana Kehler (prijašnja predsjednica prim. mr. sc. Dunja Barak-Smešny), Splitsko-dalmatinska županija – prof. dr. sc. Tonko Vlak, Zadarska županija – (prethodni predsjednici dr. Ana Šoša Kosor i dr. Neven Birkić), Osječko-baranjska županija – doc. dr. sc. Mira Kadojić, Karlovačka županija – dr. Sonja Milanović, Virovitičko-podravskaja županija – dr. Renata Šipoš-Baranac, Bjelovarsko-bilogorska županija – Jasna Rudec, bacc. physioth. (prethodna predsjednica dr. Sandra Ribarić-Bienenfeld), Dubrovačko-neretvanska županija – dr. Margareta Pitlović Bačić (prethodni predsjednik dr. Pero Kolić) i Šibensko-kninska županija – dr. Branka Birkić Plavčić. Posebno valja naglasiti aktivnost predsjednika Kluba Reuma grada Našica gosp. Antuna Jovića. Nažalost, ogranak za Zagrebačku županiju više

ne vodi gđa Vlasta Sršek-Cerkvenik, dipl. oec, pa tu zasad nema predsjednika ogranaka.

Možda je najvidljivija djelatnost Hrvatske lige protiv reumatizma izdavanje glasila pod nazivom „Reuma“, prije „Reumatičar“. U početku izlaženja na čelu Uredničkog odbora bio je profesor Jajić, a potom su glavni i odgovorni urednici bili prim. mr. sc. Goran Ivanišević (1992.) i prof. dr. sc. Božidar Ćurković (1993. – 1997.). Od 1998. godine glavni i odgovorni urednik je prof. dr. sc. Simeon Grazio, od čijeg je dolaska na čelo znatno podignuta kvaliteta, a i grafički je puno suvremeniji (grafički urednik je donedavno bio ing. Zvonimir Barišić). Od 500 primjeraka sredinom 1990-ih godina, naklada „Reume“ dosegla je 6000 primjeraka, da bi sad bila 3200 primjeraka. Časopis se dostavlja poštom, i to besplatno svim članovima Lige, dok se ostatak naklade podijeli bolesnicima za vrijeme njihova liječenja i rehabilitacije u specijalnim bolnicama za medicinsku rehabilitaciju te u zdravstvenim ustanovama u kojima djeluju stručnjaci, članovi Lige.

Liga je izdala brojne priručnike za bolesnike. U tim popularnim knjižicama obrađene su najvažnije reumatske bolesti ili neke teme koje su zajedničke svim reumatskim bolesnicima. Do sada su iz tiska izašli ovi priručnici: Ivo Jajić: „Bol u vratu“ (u prvom izdanju koautor Goran Ivanišević); Ivo Jajić: „Križbolja“; Ivo Jajić (u prvom izdanju koautor Goran Ivanišević): „Reumatoidni artritis“; Ivo Jajić (u prvom izdanju koautor Goran Ivanišević): „Ankilozantni spondilitis“; Ivo Jajić i Zrinka Jajić: „Psorijski artritis“; Ivo Jajić i Zrinka Jajić (u prvom izdanju koautor Branka Oklobdžija): „Urični artritis“; Zrinka Jajić i Ivo Jajić: „Osteoporoza“; Ivo Jajić i Zrinka Jajić: „Osteoartroza“; Ladislav Krapac: „Artroze šaka“; Vlasta Urban Tripović: „Bolno rame“; Jadranka Morović-Vergles i Ksenija Berdnik-Gortan: „Si-

stemski eritemski lupus“; Jadranka Morović-Vergles i Ksenija Berdnik-Gortan: „Reaktivni artritis“; Zrinka Jajić: „Sjögrenov sindrom“; Ivo Jajić: „Polimialgija reumatika“; Simeon Grazio i Branimir Anić: „Lijekovi koji mijenjaju tijek upalnih reumatskih bolesti“ (prvo i drugo, dopunjeno i prošireno izdanje); Branimir Anić i Simeon Grazio: „Glukokortikoidi u liječenju upalnih reumatskih bolesti“ (prvo i drugo, dopunjeno i prošireno izdanje); Simeon Grazio i Tomislav Nemčić: „Fibromialgija“; Zrinka Jajić: „Algodistrofični sindrom“; Simeon Grazio, Frane Grubišić i Diana Balen (u prvom izdanju autori: Simeon Grazio i Frane Grubišić): „Alternativno i komplementarno liječenje reumatoloških bolesnika“ (prvo i drugo, dopunjeno i prošireno izdanje); Simeon Grazio i Mateja Znika: „Vodič sigurnog vježbanja za osobe s reumatskim bolestima“; Simeon Grazio: „Sindrom karpalnog kanala“; Simeon Grazio i Branimir Anić: „Raynaudov sindrom“; Simeon Grazio i Branimir Anić: „Bol i lijekovi protiv boli u reumatologiji“; Simeon Grazio i Mateja Znika: „Fizikalna terapija u liječenju mišićno-koštane boli“; Simeon Grazio i Mateja Znika: „Kako spriječiti i liječiti osteoporozu“; Tomislav Badel i Ladislav Krapac: „Funkcijski poremećaji žvačnog sustava“; Simeon Grazio i Frane Grubišić: „Spondiloartritis“. Priručnici se besplatno dijele članovima Lige i drugim zainteresiranima, a svi su objavljeni na *web*-stranici Lige. Ivo Jajić i Zrinka Jajić napisali su i knjigu namijenjenu bolesnicima „Prevenција križobolje i vratobolje“.

Iako svi u Ligi rade volonterski, za provođenje brojnih aktivnosti, a napose za tiskanje časopisa i pri-

ručnika potrebna su znatna materijalna sredstva. Manji dio prihoda dolazi iz članarine, a tek u nekoliko navrata dobili smo skromna sredstva od državnih i drugih institucija s izuzetkom Istarske županije, gradova Pule i Poreča te grada Zadra i grada Našice, koji su financirali aktivnosti županijskih ogranka i klubova. Glavni dio prihoda za svoje djelatnosti Liga ostvaruje putem promidžbenih poruka u glasilu Reuma, kao i donacijama i ugovorima s farmaceutskim tvrtkama i specijalnim bolnicama za medicinsku rehabilitaciju.

Liga je pred velikim izazovima s obzirom na nepovoljnu financijsku situaciju, odnosno recesiju, kao i zbog novog Zakona o udrugama koji traži točnu evidenciju naših članova, a pri čemu je golemu ulogu imao naš pokojni ing. Barišić. Novi pravni propisi na neki način prisiljavaju da se županijski ogranci Lige osamostaljuju kako bi dobili sredstva od lokalne zajednice. Liga planira povećati broj članova i ogranaka po županijama, s tim da treba ispraviti i sadašnji nerazmjer broja članova po ograncima. Ciljevi su i intenziviranje edukativnih aktivnosti povećanjem broja predavanja za bolesnike, tribina i okruglih stolova, zatim održavanje javnih akcija i projekata (npr., probir bolesnika za pojedine reumatske bolesti, odnosno poremećaje funkcije dijelova tijela) kojima podižemo svijest o važnosti lokomotornog sustava u očuvanju ukupnog zdravlja te ostvarenje bolje vidljivosti djelovanja naše udruge u javnim glasilima i drugim sredstvima javnog priopćavanja (npr., radio, televizija, internet). Jedan od važnih elemenata funkcionalne sposobnosti bolesnika s reumatskim bolestima i mišićno-košta-

nim bolestima jest tjelovježba, koju bismo željeli organizirati u još većem opsegu. Naime, to je ostvareno u nekim ograncima Lige (npr., Zadar, Našice), a svjesni smo da je to povezano s dodatnim troškovima. Postoji potreba što većeg angažiranja samih bolesnika, koji trebaju preuzeti vodeća mjesta u Ligi, dok bi zdravstveni djelatnici trebali biti samo stručni savjetnici. Trebalo bi osigurati prostorije za društveno okupljanje bolesnika s reumatskim bolestima i za ostale zainteresirane građane. I dalje namjeravamo biti aktivni u međunarodnim organizacijama te se s tim u svezi angažirati u odborima, organizaciji skupova i sl. Planira se izdavanje novih naslova tematskih knjižica i ponovni tisak pojedinih za kojima postoji velika potražnja. Želimo nastaviti objavljivati časopis „Reuma“ ako nam to financijske okolnosti dopuste i češće nego do sada. Potrebno je održavati i osuvremeniti *web*-stranicu (www.reuma.hr), na kojoj se nalaze sve obavijesti o aktivnostima Lige, propisnik, obavijesti o našem glasilu „Reumi“ i korisni linkovi, a moguće je isprintati i pristupnicu za učlanjenje u Ligu. Zasiurno, ovakav način predstavljanja spoznaja o reumatskim bolestima pridonosi boljem shvaćanju i prihvaćenosti problema reumatskih bolesti od društva i njegovih institucija te će, koliko nam financijske, političke i ine okolnosti u društvu budu dopuštale, Liga i nadalje nastojati biti što aktivnija u borbi za prava reumatskih bolesnika.

Iza nas je dvadeset pet vrlo dinamičnih godina, a Ligu i dalje namjeravamo voditi na dobrobit bolesnika. Jer, svatko ima pravo na zdravlje i bolji život.

FRANE GRUBIŠIĆ
SIMEON GRAZIO

PROJEKT QUANTUM – HRVATSKA, INICIJALNI SASTANAK

Zagreb, 15. prosinca 2016.

U Zagrebu je 15. prosinca 2016. održan inicijalni sastanak projekta QUANTUM u Hrvatskoj. QUANTUM (*QUALity iNitiative To improve oUtcomes*) u psorijatičnom artritisu (PsA) inicijativa je grupe eksperata GRAPPA (*Group for Research and Assessment of Psoriasis and Psoriatic Arthritis*), kojoj je krajnji cilj poboljšanje ishoda u bolesnika s tom bolešću ponajprije boljim prepoznavanjem i dijagnostičiranjem bolesti te vođenjem bolesnika u dijagnostičkom i terapijskom postupku.

Projekt QUANTUM Hrvatska poduprla su dva stručna društva Hrvatskoga liječničkog zbora, Hrvatsko dermatovenerološko društvo i Hrvatsko reumatološko društvo, kao i „Desetljeće kostiju i zglobova 2010. – 2020.“ – Savez za mišićno-koštano zdravlje te udruge bolesnika Hrvatska liga protiv reumatizma, Hrvatsko društvo psori-

jatičara i udruga Remisija. U projekt su uključeni dermatolozi, reumatolozi, fizijatri i specijalisti obiteljske medicine iz cijele Hrvatske te bolesnici koji boluju od psorijaze i/ili psorijatičnog artritisa.

Skup je počeo pozdravnom riječi prof. dr. sc. Simeona Grazija, voditelja Referentnog centra za spondiloartritis Ministarstva zdravstva RH, te njegovim izlaganjem o problematici prepoznavanja i praćenja bolesnika sa PsA. Potom je izlaganje imala prof. dr. sc. Marija Kaštelan, voditeljica Referentnog centra za psorijazu Ministarstva zdravstva RH sa sličnim pogledom s dermatološkoga gledišta. Oboje govornika izložilo je analizu rezultata ankete među reumatolozima i dermatolozima, a uslijedile su radionice u tri grupe s različitim profilima liječnika, potom i radionica sa sudionicima iste specijalnosti. Upozoreno je na smanjenu svijest o

psorijatičnom artritisu među raznim specijalnostima, kašnjenje s upućivanjem bolesnika reumatologu i s postavljanjem rane dijagnoze psorijatičnog artritisa, nedostatno liječenje, kao i nedovoljnu usredotočenost na komorbiditete. Budući da u većine bolesnika zglobna bolest počinje nakon kožnih promjena, između ostalog je naglašeno ključno mjesto dermatologa za probir bolesnika sa psorijazom koji imaju i zglobnu bolest. Predloženi su i drugi modaliteti rješenja za važne probleme uočene u svakodnevnom radu.

Sudionici skupa rastali su se s uvjerenjem da će u daljnjem radu poduzeti aktivnosti koje će rezultirati poboljšanjem standarda dijagnostike i liječenja bolesnika sa psorijatičnim artritisom u kliničkoj praksi u Hrvatskoj.

SIMEON GRAZIO

EUSTAR-OV EDUKACIJSKI TEČAJ O SISTEMSKOJ SKLEROZI

Split, 23. – 26. veljače 2017.

Sistemska skleroza rijetka je kronična bolest karakterizirana ponajprije promjenama kože i perifernih krvožilnih struktura, a pritom i unutarnjih organa. Bolest je često nepovoljna tijekom, a znatno češće javlja se u žena. Uzrok i način nastanka bolesti do danas nisu u cijelosti poznati.

Budući da postoji širok spektar simptoma, a metode liječenja nisu potpuno razjašnjene, u europskim se centrima svake dvije godine organiziraju intenzivni edukacijski tečajevi na kojima se izmjenjuju nove spoznaje i iskustva stečena najnovijim metodama liječenja.

Godine 2015. Zavod za reumatologiju i kliničku imunologiju Klini-

ke za unutarnje bolesti Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Splitu proglašen je centrom izvrsnosti za sistemsku sklerozu u Republici Hrvatskoj (Referentni centar pri Ministarstvu zdravstva Republike Hrvatske).

S obzirom na znatnu pojavnost sistemske skleroze u Dalmaciji te velik istraživački doprinos prof. dr. sc. Dušanke Martinović Kaliterne i doc. dr. sc. Mislava Radića, kao i čitavog Zavoda za reumatologiju i kliničku imunologiju, prije četiri godine iskazana nam je čast da 2017. godine organiziramo taj prestižni tečaj.

U organizaciji EUSTAR-a (*The European Scleroderma Trials and Research group*) – Europske udruge

za liječenje i istraživanje sistemske skleroze, uz potporu Svjetske zaklade za sistemsku sklerozu (*Scleroderma World Foundation – SWF*) i Hrvatskoga reumatološkog društva, dana 23. do 26. veljače 2017. godine u hotelu Cornaro u Splitu održan je EUSTAR-ov edukacijski tečaj o sistemske sklerozi (*EUSTAR educational course on systemic sclerosis*).

Dvadeset eminentnih stručnjaka, mahom sveučilišnih profesora iz područja sistemske skleroze, intenzivno je educiralo oko 120 polaznika tečaja iz zemalja Europe, ali i ostalih zemalja svijeta. U edukaciji su aktivno bili uključeni i oboljeli od sistemske skleroze, koje su u

tu svrhu klinički obradili sudionici i edukatori.

Svečano otvaranje i uvodnu riječ dobrodošlice izrazili su domaćini prof. Dušanka Martinović Kaliterna i predsjednik Hrvatskoga reumatološkog društva prof. Branimir Anić te osnivač EUSTAR-a prof. Marco Matucci Cerinic sa Sveučilišta u Firenzi, kao i prof. Yannick Allanore sa Sveučilišta u Parizu. Potom su uslijedila stručna predavanja o patogenezi i klasifikaciji bolesti, mišićnoj zahvaćenosti i kvaliteti života bolesnika u domeni prof. Olivera Distlera i dr. Britte Maurer sa Sveučilišta u Zürichu, prof. Yannicka Allanorea, prof. Marca Matuccija Cerinica i doc. Mislava Radića.

Drugog dana prof. Jérôme Avouac sa Sveučilišta u Parizu upoznao je nazočne s internetskom bazom podataka *MEDS on line* i programom rane dijagnostike sistemske skleroze VEDOSS (*Very Early Diagnostic Of Systemic Sclerosis*). Prof. Thomas Krieg sa Sveučilišta u Kölnu, svjetski dermatološki stručnjak u liječenju digitalnih ulceracija,

održao je predavanje o klasifikaciji i liječenju tih ulceracija. Prof. Ulf Müller-Ladner u poslijepodnevnom je satima održao predavanje o gastrointestinalnim tegobama u oboljelih od sistemske skleroze.

Velik dio dana polaznici su proveli u edukacijskim radionicama gdje su interaktivno sudjelovali u raspravama o pravodobnom dijagnosticiranju i liječenju komplikacija bolesti: plućne hipertenzije, abdominalnih tegoba, malignih bolesti, koštano-mišićnih problema i duševnih teškoća, koje se manifestiraju u bolesnika, ponajprije s uznapredovalom bolešću.

Trećeg dana tečaja prof. Nemanja Damjanov sa Sveučilišta u Beogradu uputio je polaznike u najkorisnije laboratorijske pretrage koje se provode u dijagnostici i praćenju oboljelih od sistemske skleroze. Uslijedile su interaktivne radionice o seksualnoj disfunkciji, fertilitetu, trudnoći u oboljelih, liječenju brzo progresivnih digitalnih ulceracija koje, u konačnici, mogu završiti gangrenom te o strategijama liječenja intersticijske plućne bolesti.

Posebno živahno bilo je kada su polaznici zajedno s edukatorima obavljali kliničke preglede i skoriranje kožnih promjena pacijenata našeg Zavoda Rodnanovim skin skorom.

Istog dana, u kasnijim satima, doajen kapilaroskopije prof. Maurizio Cutolo sa Sveučilišta u Genovi održao je predavanje i praktične vježbe kapilaroskopije.

Posljednjeg dana prof. Otylia Kowal-Bielecka sa Sveučilišta u Białystoku uputila je polaznike u najnovije smjernice EULAR-a o liječenju oboljelih od sistemske skleroze, dok je prof. Nico Hunzelmann dao naglasak na morfeju i diferencijalnu dijagnostiku bolesti. Skup je zaključen pozdravnim govorom.

Posebnom gestom razveselili su nas članovi Udruge bolesnika s kolagenozama koji su u povodu ovog tečaja, uz aktivno sudjelovanje u stručnom dijelu, iznenadili prisutne domaćim slatkim delicijama.

IVONA BOŽIĆ

STRUČNI SASTANAK HRVATSKOGA REUMATOLOŠKOG DRUŠTVA I 60 GODINA ODJELA ZA REUMATSKE BOLESTI, FIZIKALNU MEDICINU I REHABILITACIJU U SLAVONSKOM BRODU *Slavonski Brod, 6. svibnja 2017.*

U subotu, 6. svibnja 2017. u 11 sati održan je stručni sastanak Hrvatskoga reumatološkog društva HLZ-a u Slavonskom Brodu. Sudjelovalo je 40-ak reumatologa uz nazočnost doajena reumatologije – prof. Božidara Ćurkovića. Domaćin sastanka dr. Marino Hanih, voditelj Odjela za reumatske bolesti, fizikalnu medicinu i rehabilitaciju Opće bolnice „Dr. Josip Benčević“ u uvodnom je govoru pozdra-

vio prisutne i proveo ih kroz povijest bolnice i reumatologije u Sl. Brodu.

Tradicija bolničkog liječenja u Brodu datira od sredine 18. st., kada je formirana Vojna bolnica u tvrđavi. Prva zgrada koja je projektirana i zidana za bolnicu otvorena je 1898. g., a današnja bolnica nosi ime po prvom specijalistu kirurgu dr. Josipu Benčeviću, koji je u Sl. Brod došao 1920. g.

Početak Domovinskog rata u jesen 1991. g. ratna bolnica započinje s provođenjem medicinske rehabilitacije ranjenika Zbora narodne garde i specijalne policije, a do 1996. g. zbrinula je više od 7000 ranjenika.

Odjel za fizikalnu medicinu i rehabilitaciju s reumatskim bolestima započeo je radom 1958. g., kao dislocirani odjel tadašnjega Medicinskog centra. To je bila druga re-

habilitacijska ustanova na području Slavonije (prva 1955. u Osijeku). Od osnutka do danas Odjel je mijenjao nazive, a iz njih se ujedno najbolje iščitavaju njegov povijesni put i razvojne faze. Godine 1969. voditelj tadašnje Službe, primarijus mr. sc. Zvonimir Katalinić, fizijatar i reumatolog, započeo je liječenje oboljelih od upalnih reumatskih bolesti. Kontinuitet iz domene reumatologije nastavili smo radom reumatološke ambulante s prvom supspecijalizacijom iz reumatologije 2000. g. Iste godine osnovan je Odjel s 10 kreveta koji perzistira do 2015. g. kada su kreveti administrativno ukinuti, a Odjel pripojen Službi za internističke djelatnosti. Od tada imamo samo polikliničko-konzilijarnu djelatnost: 3 ambulante fizikalne medicine i 1 reumatološku s punim radnim vremenom.

Prisutne su potom pozdravili pročelnica Službe za internističke djelatnosti OB-a doc. dr. Blaženka Miškić i predsjednik HRD-a prof. dr. sc. Branimir Anić.

Stručni dio sastanka započeo je s predavanjem prof. dr. sc. Branimira Anića o novostima u liječenju upalnih reumatskih bolesti, zatim je dr. Mirna Reihl, specijalizantica reumatologije za OB Vukovar, prezentirala nekoliko slučajeva bolesnika sa SpA i pridruženim sindromima. Nakon toga je dr. Branimir Žarković, specijalizant reumatologije za OB Sl. Brod, prikazao dva pacijenta s RA liječena biološkom terapijom. Na kraju je doc. dr. Miroslav Mayer održao predavanje o pristupu bolesniku s ranim artritisom. Na kraju bogatoga stručnog dijela razvila se zanimljiva rasprava o svim temama (bioterapija, biosi-

milari, distribucija reumatoloških pregleda po centrima u RH, odnosi s HZZO-om, današnji trenutak hrvatske reumatologije itd.).

Druženje se nastavilo oko 14 h uz prigodni ručak, u sali Vidikovac hotela Art, s prekrasnim pogledom na sunčani, zeleni Sl. Brod.

Potom je oko 17 h dr. Branimir Žarković poveo zainteresirane u kraći obilazak grada i njegovih kulturnih znamenitosti.

Na kraju, još jedanput hvala svima na dolasku, a posebno zahvaljujem na iskazanom povjerenju u organizaciji ovog skupa predsjedniku prof. dr. sc. Branimiru Aniću i Upravnom odboru Hrvatskoga reumatološkog društva.

MARINO HANIH

REUMATOLOŠKA AKADEMIJA – 10 GODINA ZAJEDNO ZA BOLJITAK BOLESNIKA Zagreb, 12. – 13. svibnja 2017.

Tradicija dugogodišnje suradnje Hrvatskoga reumatološkog društva i kompanije Roche na kontinuiranoj edukaciji članova Društva nastavljena je desetu godinu zaredom, tradicionalnom Reumatološkom akademijom, održanom 12. – 13. svibnja 2017. u Zagrebu.

U deset godina prošli smo, učeći jedni od drugih, velik dio Hrvatske: od Istre, Zagreba, Makarske, Savudrije, Baranje, Trakošćana, „nekoliko Opatija“, Zadra, Šibenika pa ponovno do Zagreba.

RA akademija donosi svake godine nove sadržaje, slijedeći medicinu temeljenu na dokazima, podacima iz europskih i svjetskih registara te iskustvima iz kliničke prakse.

Ove godine, uz desetu obljetnicu postojanja i održavanja, naglasak je bio na prikazu specifičnih iskusta-

va iz svakodnevne kliničke prakse uz osvrt na 10 godina primjene rituksimaba u reumatoidnom artritisu i ANCA vaskulitisa, kao i novim saznanjima o dugotrajnoj učinkovitosti i sigurnosti sedmogodišnje primjene tocilizumaba.

Predavanjima temeljenim na iskustvima stvarne kliničke prakse s primjenom tocilizumaba, brojnim prikazima bolesnika iz svih centara i regija Hrvatske od njegove primjene u monoterapiji, od toga što i kako postupiti nakon neučinkovitosti liječenja inhibitorima TNF-alfa, preko liječenja ranog RA, dugotrajne perzistencije i sigurnosti primjene kod odraslih i djece, htjeli smo definirati idealni profil bolesnika za liječenje tocilizumabom. Nakon što je prof. dr. sc. Branimir Anić, predsjednik Hrvatskoga reumatološkog društva HLZ-a,

otvorio skup slijedila su izlaganja podijeljena u nekoliko panela. Prva sekcija naziva *MabtheRA – 10 godina iskustva* moderirali su: prof. dr. sc. Jadranka Morović-Vergles, doc. dr. sc. Višnja Prus, doc. dr. sc. Porin Perić i prof. dr. sc. Marija Jelušić Dražić. Teme i predavači bili su: *MabtheRA u RA* – doc. dr. sc. Miroslav Mayer, *MabtheRA u vaskulitisa* – doc. dr. sc. Dijana Perko-*vić, Imunološke spoznaje o zamjeni originalnoga biološkog lijeka biosličnim* – prof. dr. sc. Gordana Laškarin, a potom su prikaze bolesnika imali dr. Iva Žagar, dr. Silva Pukšić, prim. dr. Mladen Defranceschi i dr. Katarina Borić. Uslijedila je rasprava prigodno nazvana „Pitaj eksperta“.

Drugog dana simpozija program je započeo panelom *RoACTEMRA – 7 godina iskustva*, a moderator

su bili: prof. dr. sc. Srđan Novak, prof. dr. sc. Tea Schnurrer-Luke-Vrbanić, prof. dr. sc. Simeon Grazio i prof. dr. sc. Miroslav Harjaček. Teme i predavači bili su: *Biološka monoterapija* – doc. dr. sc. Mislav Cerovec, *Kada izabrati lijek RoACTEMRA?* – dr. Marko Barešić, *Što nakon neučinkovitosti TNF-inhibitora?* – dr. sc. Joško Mitrović, *Dugotrajna sigurnost i perzistencija na terapiji lijekom RoACTEMRA* – doc. dr. sc. Mislav Radić, *Imunogeničnost lijeka RoACTEMRA* – prof. dr. sc. Jasminka Milas-Ahić, *Liječe-*

nje ranog RA – prim. dr. sc. Frane Grubišić i *Primjena lijeka RoACTEMRA u djece* – dr. Mandica Vidović.

Treći panel nosio je naslov *RoACTEMRA – 7 godina našeg iskustva*, a moderatori su bili: prof. dr. sc. Branimir Anić, prim. dr. Ivanka Marinović, doc. dr. sc. Tatjana Kehler i prof. dr. sc. Dušanka Martinović Kaliterna. U toj su sekciji svoja iskustva s primjenom lijeka RoACTEMRA iznijeli prim. dr. Mirna Sentić, dr. sc. Felina Anić, prim. mr. sc. Nives Štiglić-Rogoznica, dr. sc.

Ana Gudelj Gračanin, dr. Željka Kardum i doc. dr. sc. Nadica Laktašić-Žerjavić. Nakon obaju panela bila je rasprava „Pitaj eksperta“.

Učenje i druženje tijekom godina, jednako kao i ovoga puta, dokazalo je da je Reumatološka akademija skup koji pruža priliku povezivanja svih generacija reumatologa u iznimno živim raspravama te omogućuje razmjenu vlastitih stajališta, učenja i iskustava na dobrobit hrvatskih reumatoloških bolesnika.

SIMEON GRAZIO

SEDAMDESETA OBLJETNICA SEKCIJE ZA REUMATOLOGIJU, FIZIKALNU MEDICINU I BALNEOKLIMATOLOGIJU HRVATSKOGA LIJEČNIČKOG ZBORA *Zagreb, 2. lipnja 2017.*

U petak, 2. lipnja 2017., u velikoj dvorani Hrvatskoga liječničkog zbora u Zagrebu obilježena je 70. obljetnica osnutka Sekcije za reumatologiju, fizikalnu medicinu i balneoklimatologiju Hrvatskoga liječničkog zbora. Okupilo se 30-ak članova Zbora i njegovih stručnih društava, sljednika spomenute Sekcije: Hrvatskoga reumatološkog društva s predsjednikom prof. Branimirom Anićem, Hrvatskog društva za fizikalnu i rehabilitacijsku medicinu s predsjednikom prof. Tonkom Vlakom i Hrvatskog društva za balneoklimatologiju i prirodne ljekovite činitelje s predsjednikom prim. Goranom Ivaniševićem.

Prof. Anić govorio je o reumatološkoj sastavnici zajedničke Sekcije i njezinu djelovanju do podjele 1966. godine u Reumatološku sekciju i Sekciju za fizikalnu medicinu i rehabilitaciju. Prim. Ivanišević prikazao je u izlaganju „Balneologija i Hrvatski liječnički zbor“ osnutak Zbora 26. veljače 1874. i

osnivanje njegovih različitih sekcija, koje su 1990-ih godina preimeno-ovane u stručna društva Zbora. Dana 15. rujna 1936. osnovana je Sekcija za radiologiju, elektrologiju, fizioterapiju i balneologiju, čiji su članovi bili reumatolog dr. Drago Čop (1898. – 1963.) i balneolog dr. Leo Trauner (1893. – 1963.).

Dana 30. lipnja 1947. u Centralnoj reuma-stanici u Zagrebu, Mihanovićeve 3, održana je osnivačka skupština Sekcije za reumatologiju, fizikalnu medicinu i balneoklimatologiju Zbora liječnika Hrvatske. Osnivači su bili: prof. dr. Josip Breitenfeld (1898. – 1964.) – neurolog, prof. dr. Jozo Budak (1902. – 1966.) – fizijatar (prvi predsjednik Sekcije), prim. dr. Drago Čop – reumatolog, dr. Herman Jurak (1910. – 1994.) – neuropsihijatar (3. rujna 1947. „specijalist iz reumatologije“), prof. dr. Danko Riessner (1907. – 1973.) – neurokirurg, prof. dr. Dinko Sučić (1896. – 1981.) – internist, prim. dr. Lujo Thaller (1891. – 1949.) – internist, dr. Leo Trauner

– balneolog i dr. Anka Zdunić-Orešković (1900. – 1969.) – fizijatar.

Profesor Vlak govorio je o Sekciji za fizikalnu medicinu i rehabilitaciju nakon podjele zajedničke Sekcije 1966. Docent Saša Moslavac prikazao je razvitak neurološke rehabilitacije u okviru fizikalne i rehabilitacijske medicine.

Prihvaćen je prijedlog prof. Simeona Grazija, glavnog urednika časopisa „Reumatizam“, da se u časopisu *in extenso* objave tekstovi spomenutih izlaganja.

Druženje je nastavljeno u klubu HLZ-a.

Za doprinos razvitku i afirmaciji Hrvatskoga liječničkog zbora Hrvatsko reumatološko društvo, Hrvatsko društvo za fizikalnu i rehabilitacijsku medicinu i Hrvatsko društvo za balneoklimatologiju i prirodne ljekovite činitelje dobili su Povelju HLZ-a, što je objavljeno sutradan, 3. lipnja 2017., na Izvanrednoj godišnjoj skupštini.

GORAN IVANIŠEVIĆ

„NOVARTIS SPA DAN“

Zagreb, 27. svibnja 2017.

U Zagrebu je 27. svibnja 2017. u organizaciji tvrtke Novartis održan prvi „Novartis SpA dan“. Uvodnu je riječ uz organizatore imao prof. dr. sc. Branimir Anić, predsjednik Hrvatskoga reumatološkog društva HLZ-a, koji je i službeno otvorio ovaj stručni skup. U žarištu simpozija bila je klinička praksa pa su prevladavali prikazi bolesnika uz raspravu i podatke iz literature. Tako su prikaze bolesnika uz potporu podataka iz literature predstavili: prof. dr. sc. Simeon Grazio i prim. dr. sc. Frane Grubišić (KBC Sestre milosrdnice – Klinika za reumatologiju, fizikalnu medicinu i rehabilitaciju, Zagreb), doc. dr. sc. Miroslav Mayer, dr.

Marko Barešić i doc. dr. sc. Mislav Cerovec (KBC Zagreb – Zavod za kliničku imunologiju i reumatologiju, Zagreb), prof. dr. sc. Jadranka Morović-Vergles i dr. Melanie Ivana Čulo (KB Dubrava – Zavod za kliničku imunologiju i reumatologiju, Zagreb), doc. dr. sc. Porin Perić, dr. Iva Žagar i doc. dr. sc. Nadica Laktašić-Žerjavić (KBC Zagreb – Klinika za reumatske bolesti i rehabilitaciju, Zagreb), prof. dr. sc. Dušanka Martinović Kaliterna, doc. dr. sc. Daniela Marasović Krstulović i doc. dr. sc. Dijana Perković (KBC Split – Zavod za reumatologiju i kliničku imunologiju, Split), doc. dr. sc. Višnja Prus i dr. Željka Kardum (KBC Osijek –

Zavod za reumatologiju, kliničku imunologiju i alergologiju, Osijek), prof. dr. sc. Srđan Novak, dr. Mladen Defranceschi i dr. Felina Anić (KBC Rijeka – Zavod za hematologiju, reumatologiju i kliničku imunologiju, Rijeka). Dva pregledna predavanja imale su: doc. dr. sc. Tatjana Kehler (Thalassotherapie – Opatija) s temom *Slikovne metode u spondiloartropatijama* i prof. dr. sc. Tea Schnurrer-Luke-Vrbanić s temom *Sigurnosni događaji od posebnog značenja*. Skup je bio vrlo dobro organiziran, teme i rasprava zanimljive i korisne. Organizatori su najavili da bi se ovaj skup mogao održavati i sljedećih godina.

SIMEON GRAZIO

UPALNE REUMATSKE BOLESTI: 15 GODINA ISKUSTVA S BIOLOŠKIM LIJEKOVIMA I NOVE TERAPIJSKE OPCIJE U REUMATOIDNOM ARTRITISU

Zagreb, 31. svibnja 2017.

U Zagrebu je 31. svibnja 2017. održan stručni skup *Upalne reumatske bolesti: 15 godina iskustva s biološkim lijekovima i nove terapijske opcije u reumatoidnom artritisu*. Skup je organizirala tvrtka Pfizer, a moderator skupa bio je predsjednik Hrvatskoga reumatološkog društva HLZ-a prof. dr. sc. Branimir Anić. U prvom bloku bila su održana tri predavanja koja su se odnosila na iskustva s biološkim li-

jekovima. Predavači i teme bili su: doc. dr. sc. Porin Perić – *Biosimilari*, doc. dr. sc. Miroslav Mayer – *Rizik od infekcija*, dr. sc. Ana Gudelj Gračanin – *Imunogeničnost*. Slijedila su tri predavanja u vezi s novim terapijskim opcijama za bolesnike s reumatoidnim artritisom. Predavači i teme bili su: prof. dr. sc. Simeon Grazio – *Nedosegnute medicinske potrebe liječenja reumatoidnog artritisa*, prof. dr. sc. Branimir

Anić – *Tofacitinib – mehanizam djelovanja i efikasnost* i prof. dr. sc. Jadranka Morović-Vergles – *Tofacitinib – sigurnost*. Nakon svakog bloka predavanja uslijedila je rasprava. Bio je to koristan stručni skup na kojem smo podijelili iskustva o liječenju biološkim lijekovima i dobili saznanja o novim i nadolazećim terapijskim opcijama za bolesnike s reumatoidnim artritisom.

SIMEON GRAZIO